

ДИМЕНЗИЈЕ АФЕКТИВНЕ ВЕЗАНОСТИ КАО ПРЕДИКТОРИ
НИВОА ЕМОЦИОНАЛНЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Тамара С. Ђорђевић¹

Сажетак: Основни проблем овог истраживања, био је испитати да ли димензије породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) могу бити предиктор нивоа емоционалне интелигенције код студената. Такође, испитано је и да ли постоји међусобна повезаност наведених конструката, као и да ли постоје разлике у њиховој изражености с обзиром на пол, академски успех, редослед рођења и образовање родитеља. Испитана је и израженост димензија породичне афективне везаности на коришћеном узорку. Коришћене скале су: *Упитник за процену породичне афективне везаности* ПАВБ (Brennan & Shaver, 1995), *Упитник за процену емоционалне компетентности* (УЕК-45); (Takšić, 2002) и упитник креиран за потребе истраживања. Узорак чине студенти друге и треће године студија „Високе струковне школе за васпитаче“ у Крушевцу и „Факултета педагошких наука“ у Јагодини, укупно њих 200. Резултати показују да се емоционална интелигенција у целини, као и њена *способност именованја и изражавања емоција*, могу предвидети на основу димензија *анксиозности и избегавања*. Израженост димензија породичне афективне везаности је ниска на целокупном узорку, преовладава *сигурни* образац афективног везивања. Не постоје разлике у изражености испитиваних конструката зависно од пола, редоследа рођења и образовања родитеља, док је повезаност академског успеха и емоционалне интелигенције позитивна. Резултати међусобне повезаности димензија породичне афективне везаности и способности емоционалне интелигенције показују да је димензија *избегавања* негативно повезана са *способношћу именованја и изражавања емоција*.

Кључне речи: избегавање; анксиозност; предиктори; интелигенција; породице; емоције; емоционална интелигенција; образовање; афективна везаност

---

¹ tamara.djordjevic@vaspks.edu.rs Висока школа струковних студија за васпитаче Крушевац

УВОД

Према теорији афективног везивања, веома је важно адекватно реаговање одраслих на потребе детета. На основу (не)адекватног или (не)доследног реаговања, дете формира менталне моделе, који чине слику о себи и другима (Stefanović-Stanojević, Mihić, & Hanak, 2012). Ови унутрашњи ментални или радни модели одређују однос са другим људима, како у детињству, тако и у одраслом добу. У њиховој основи се налазе две димензије, *анксиозност* и *избегавање*, а њиховом комбинацијом се добијају четири основна обрасца афективне везаности: *сигурни*, *избегавајући*, *преокупирани* и *дезорганизовани образац*. Основна сврха овог истраживања јесте утврђивање повезаности између четири обрасца афективне везаности, односно њихових димензија и нивоа емоционалне интелигенције. У основи концепта емоционалне интелигенције налази се Гарднерова (Gardner, Kornhaber, Wake, Keresteš, & Vizek-Vidović, 1999) теорија вишеструких интелигенција. Он је напустио идеју о јединственој интелигенцији и дефинише је као „способност решавања проблема или обликовања производа који су важни у одређеном културалном окружењу и заједници“. Зачетке емоционалне интелигенције налазимо у идеји о интраперсоналној и интерперсоналној интелигенцији. Интраперсонална интелигенција зависи од процеса, који омогућавају разликовање сопствених осећања, намера и мотивације и развијање овог потенцијала доводи до дубоке самоспознаје. Интерперсонална интелигенција нам помаже у препознавању туђих осећања, намера и веровања. У свом најразвијенијем облику, огледа се у способности разумевања туђих мисли и осећања и могућношћу њиховог обликовања. На ову интелигенцију се ослањају родитељи и предани учитељи. Прва истраживања емоционалне интелигенције и покушај њеног дефинисања, обавили су Мајер и Саловеј (Takšić, Mohorić, & Munjas, 2006), који сматрају да емоционална интелигенција представља способност запажања, процене и изражавања емоција, способност увиђања и генерисања осећања која олакшавају мишљење, способност разумевања емоција и знање о емоцијама и способност регулисања емоција у сврху промоције емоционалног и интелектуалног развоја.

У овом истраживању се очекује повезаност између емоционалне интелигенције и породичне афективне везаности, услед веома сличних одлика личности који припадају *сигурном* обрасцу афективне везаности и емоционално интелигентних особа, што имплицира и повезаност у негативном смеру. Кобак и Скери (Hamarta, Deniz, & Saltali, 2009) сматрају да је теорија афективног везивања одличан модел за

објашњење контроле и управљања емоцијама, што потврђује њихово истраживање. Резултати откривају да су адолесценти који припадају *сигурном* обрасцу, мање забринути и хостилни у односу на адолесценте са осталим стиливима афективног везивања. Сигурно везане особе изгледа да имају већу способност разумевања емоција других. Поменути аутори тврде да се унутрашњи радни модели везивања могу разумети као правила која одређују и управљају понашањем и емоционалним реакцијама, поготово у стресним ситуацијама. Унутрашњи модели су стратегије које представљају посебне начине управљања емоцијама и понашањем. Слично томе, Шор (Schore, 2003) сматра да је остваривање афективне везаности у првој години живота веома значајано за даљи развој, јер се у оквиру *сигурног* обрасца афективне везаности остварују оптимални услови за сазревање специфичних нервних структура, које су задужене за афективну контролу и посредују у свим интерперсоналним и интрапсихичким аспектима будућих социоемоционалних функција. Уз коришћење других инструмената, истраживачи (Hamarta и остали, 2009) су добили резултате који показују да постоји позитивна повезаност између *сигурног* обрасца афективне везаности и свих субскала емоционалне интелигенције, као и то да је *сигурни* образац афективне везаности значајан предиктор свих субдимензија емоционалне интелигенције. Резултати бројних студија потврђују позитивну повезаност између *сигурног* обрасца афективне везаности и емоционалне интелигенције (Hamarta и остали, 2009; Kafetsios, 2004; Mitrović, Milojević, & Randelović, 2012) али резултати постају контрадикторни код испитивања несигурних образаца афективне везаности, што је један од мотива за бављење овим проблемом.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Основни проблем истраживања био је утврдити да ли су димензије породичне афективне везаности (*анксиозност* и *избегавање*) значајан предиктор нивоа емоционалне интелигенције. Из наведеног проблема истраживања, произилази основна хипотеза истраживања:

- Очекује се да су димензије породичне афективне везаности (*анксиозност* и *избегавање*) статистички значајни предиктори нивоа емоционалне интелигенције. На основу опште, изведене су специфичне хипотезе истраживања:

X1- Очекује се да ће највећи проценат испитаника имати ниску анксиозност и ниско избегавање (припадати *сигурном* обрасцу афективног везивања).

X2- Очекује се да су димензије породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) статистички значајан предиктор појединачних способности емоционалне интелигенције код студената.

X3- Очекује се да постоје разлике у изражености емоционалне интелигенције и димензија породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) с обзиром на пол, академски успех, редослед рођења у породици и образовни ниво родитеља.

X4- Очекује се да постоји повезаност димензија породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) са појединим емоционалним способностима (способност уочавања и разумевања емоција, способност изражавања и именовања емоција и способност управљања емоцијама).

Циљеви који су постављени у овом истраживању, били су:

- Испитати да ли димензије породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) могу бити предиктор нивоа емоционалне интелигенције.

- Испитати израженост (дистрибуцију) димензија афективног везивања.

- Испитати предиктивну моћ димензија породичне афективне везаности (*анксиозности и избегавања*) у односу на степен појединачних способности емоционалне интелигенције код студената.

- Испитати да ли постоје разлике у степену изражености емоционалне интелигенције и димензија породичне афективне везаности (*анксиозности и избегавања*) с обзиром на пол, академски успех, редослед рођења у породици и образовни ниво родитеља.

- Испитати да ли постоји повезаност димензија породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) у породичним односима са појединим емоционалним способностима (способност уочавања и разумевања емоција, способност изражавања и именовања емоција и способност управљања емоцијама).

УЗОРАК

Узорак је пригодан и чини га 200 испитаника тј. студената „Високе струковне школе за васпитаче“ у Крушевцу и „Факултета педагошких наука“ у Јагодини. Испитивани су студенти друге и треће године студија, где оба подузорка садрже 100 испитаника.

ИНСТРУМЕНТИ

У овом истраживању су коришћена три инструмента:

1. *Упитник за процену породичне афективне везаности* ПАВБ (Brennan, Clark, & Shaver, 1998) су модификовали Каменов и Јелић (Kamenov & Jelić, 2003).

2. *Упитник за процену емоционалне компетентности* УЕК-45; (Takšić, 2002). Представља скраћену верзију упитника емоционалне интелигенције УЕК-136 (Takšić, 1998).

3. За потребе овог истраживања, од испитаника су прикупљени и следећи подаци: пол, успех на студијама, подаци о степену образовања родитеља и подаци о редоследу рођења у породици.

РЕЗУЛТАТИ

Дескриптивни показатељи

Приликом провере нормалности дистрибуције димензија упитника породичног афективног везивања, значајно одступање од нормалне дистрибуције је добијено код обе димензије (*анксиозност* и *избегавање*). Резултати Колмогоров-Смирнов теста нормалности дистрибуције субскала упитника УЕК-45 указују да одговори на субскали *способност изражавања* и *именовања емоција* нису нормално дистрибуирани. За разлику од њих, одговори субскала *способност уочавања* и *разумевања емоција* и *способност управљања емоцијама* су дистрибуирани нормално (табела 1).

Табела 1 Дескриптивне статистичке мере и провера нормалности дистрибуције (КС тест)

	AS	SD	MIN	MAX	KS	P
АНКСИОЗНОСТ	2,88	1,07	1,00	6,00	1,47*	0,03
ИЗБЕГАВАЊЕ	2,65	1,14	1,00	6,22	1,40*	0,04
ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА	3,91	0,42	2,60	5,84	0,95	0,33
СПОСОБНОСТ УОЧАВАЊА И РАЗУМЕВАЊА ЕМОЦИЈА	3,10	0,57	2,47	8,13	1,10	0,18
СПОСОБНОСТ ИЗРАЖАВАЊА И ИМЕНОВАЊА ЕМОЦИЈА	3,76	0,61	1,71	4,93	1,45*	0,03
СПОСОБНОСТ УПРАВЉАЊА ЕМОЦИЈАМА	3,98	0,41	2,50	4,94	0,87	0,44

*Статистички значајно на нивоу $p < 0,05$

У спроведеном истраживању нису добијене статистички значајне разлике у изражености варијабли које су предмет истраживања у односу на пол. Међутим, с обзиром да је код емоционалне интелигенције ниво статистичке значајности коришћеног теста на самој граници ($p=0,05$), тестирана је и израженост субскала овог теста у односу на пол. Резултати приказани у табели 2 показују да су на испитаном узорку *способност уочавања и разумевања емоција* и *способност управљања емоцијама* израженији код мушке популације. Наравно, треба узети у обзир чињеницу да су у овом истраживању узорак већином чиниле женске особе, с обзиром да су заступљеније на факултетима на којима је истраживање спроведено.

Табела 2 *Израженост субскала емоционалне интелигенције с обзиром на пол*

	ПОЛ	N	U test	p	Просечан ранг
СПОСОБНОСТ УОЧАВАЊА И РАЗУМЕВАЊА ЕМОЦИЈА	Мушки	27	1762,50	0,04	121,72*
	Женски	173			97,19
СПОСОБНОСТ ИЗРАЖАВАЊА И ИМЕНОВАЊА ЕМОЦИЈА	Мушки	27	2004,00	0,24	112,78
	Женски	173			98,58
СПОСОБНОСТ УПРАВЉАЊА ЕМОЦИЈАМА	Мушки	27	1684,50	0,02	124,61*
	Женски	173			96,74

*Статистички значајно на нивоу $p < 0,05$

Очекивање да постоји повезаност са академским успехом се у овом истраживању потврдило, када се ради о *емоционалној интелигенцији*. Резултати приказани у табели 3 показују да је са вишим академским успехом повезан виши ниво Емоционалне интелигенције. Претпоставке за овом повезаношћу постоје, али су добијани резултати у истраживањима контрадикторни, недоследни када се ради о

емоционалној интелигенцији (Takšić, 1998). Ситуација није у великој мери различита када се ради о *анксиозности и избегавању*, израженост ових димензија није повезана са академским успехом студената укључених у узорак.

Табела 3 Израженост емоционалне интелигенције с обзиром на академски успех

	АКАДЕМСКИ УСПЕХ	
	Спирманов коэффициент корелације	P
ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА	0,18**	0,01

**Статистички значајно на нивоу $p < 0,01$

Редослед рођења у породици није повезан са димензијама породичног афективног везивања, односно нема разлике у изражености *анксиозности и избегавања* зависно од редоследа рођења испитаника. Ситуација је иста када се ради о изражености емоционалне интелигенције, добијени резултати нису статистички значајни.

Разлике у изражености варијабли истраживања у односу на образовање родитеља нису статистички значајне. Узрок ових резултата се може потражити у чињеници да ове варијабле, образовање мајке и оца, нису биле под контролом и да је дистрибуција према категоријама различита.

Испитивање повезаности димензија породичне афективне везаности (*анксиозност и избегавање*) са појединим емоционалним способностима (*способност уочавања и разумевања емоција, способност изражавања и именована емоција и способност управљања емоцијама*) указује на то да *анксиозност* као димензија породичне афективне везаности нема статистички значајне корелације са способностима емоционалне интелигенције.

У табели 4 се види да је повезаност *избегавања и способности изражавања и именована емоција* ниска и негативна ($r = -0,18$; $p < 0,05$). Овај резултат указује на то да како је *избегавање* код студената ниже, њихова *способност именована и изражавања емоција* расте. С обзиром да ниже изражено *избегавање*, уколико је и *анксиозност* нижа, представља сигуран образац афективног везивања, овакав резултат је очекиван.

Табела 4 Повезаност избегавања и емоционалних способности

	ИЗБЕГАВАЊЕ	
	Спирманов коефицијент корелације	Р
СПОСОБНОСТ УОЧАВАЊА И РАЗУМЕВАЊА ЕМОЦИЈА	-0,04	0,57
СПОСОБНОСТ ИЗРАЖАВАЊА И ИМЕНОВАЊА ЕМОЦИЈА	-0,18*	0,01
СПОСОБНОСТ УПРАВЉАЊА ЕМОЦИЈАМА	-0,05	0,45

*Статистички значајно на нивоу $p < 0,05$

Емоционална интелигенција, као критеријумска варијабла, може се предвидети на основу испитиваних предиктора (табела 5), с обзиром на то да су регресиони модели статистички значајни ($F_{(199)}=5,12$; $p < 0,01$). Димензије *анксиозност* и *избегавање* објашњавају свега 4% варијансе зависне варијабле и обе димензије имају значајан парцијални допринос овој предикцији. *анксиозност* ($\beta=0,21$; $p < 0,05$) има позитиван однос са емоционалном интелигенцијом, док *избегавање* ($\beta=-0,24$; $p < 0,01$) корелира негативно са њом, како је и добијено у тестирању повезаности Спирмановим коефицијентом корелације. С обзиром да је предиктивна моћ ових димензија за ову критеријумску варијаблу значајна, проверен је допринос предикцији њеним субскалама, способностима емоционалне интелигенције. У табели у наставку су приказани добијени резултати.

Табела 5 Регресиона анализа (Ентер поступак): предвиђање нивоа емоционалне интелигенције димензијама афективне везаности

ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА		
R=0,22; R ² =0,05; Prilagodeno R=0,04; F=5,12; df=199; p=0,01)		
ПРЕДИКТОРИ	β	Р
АНКСИОЗНОСТ	0,21*	0,01
ИЗБЕГАВАЊЕ	-0,24**	0,00

*Статистички значајно на нивоу $p < 0,05$ **Статистички значајно на нивоу $p < 0,01$

Када је у питању предикција појединих способности емоционалне интелигенције, *анксиозност* и *избегавање* су се као регресиони модели статистички значајно показали за *способност изражавања и именована емоција* ($F_{(199)}=11,74$; $p < 0,01$). И у овом случају је парцијални допринос обе димензије значајан. Тако *анксиозност* има позитиван однос са критеријумском варијаблом, док је однос *избегавања* као предиктора и ове критеријумске варијабле

негативан. Ове две димензије афективног везивања објашњавају 11% варијансе *способности изражавања и именовања емоција*.

Табела 6 Регресиона анализа (Ентер поступак): предвиђање нивоа субскала емоционалне интелигенције димензијама афективне везаности

способност уочавања и разумевања емоција		
R=0,13; R ² =0,02; Prilagodeno R=0,01; F=1,56; df=199; p=0,21)		
ПРЕДИКТОРИ	B	P
АНКСИОЗНОСТ	0,14	0,08
ИЗБЕГАВАЊЕ	-0,06	0,45
Способност изражавања и именовања емоција		
R=0,33; R ² =0,11; Prilagodeno R=0,10; F=11,74; df=199; p=0,00)		
ПРЕДИКТОРИ	B	P
АНКСИОЗНОСТ	0,24**	0,00
ИЗБЕГАВАЊЕ	-0,37**	0,00
способност управљања емоцијама		
R=0,10; R ² =0,01; Prilagodeno R=0,00; F=1,05; df=199; p=0,35)		
ПРЕДИКТОРИ	B	P
АНКСИОЗНОСТ	0,09	0,25
ИЗБЕГАВАЊЕ	-0,11	0,18

**Статистички значајно на нивоу $p < 0,01$

ДИСКУСИЈА

Основни циљ овог истраживања био је испитати да ли димензије породичне афективне везаности (*анксиозност* и *избегавање*) могу бити предиктор нивоа емоционалне интелигенције.

Након спроведеног истраживања, добијени су резултати који потврђују основну хипотезу овог истраживања. На основу скорова на димензијама *анксиозност* и *избегавање* могуће је предвидети ниво емоционалне интелигенције, односно свега 4% варијансе овог критеријума. Ови резултати упућују на повезаност поменутих димензија породичне афективне везаности и нивоа емоционалне

интелигенције, како је и добијено у ранијим истраживањима. У овом истраживању је добијена је позитивна повезаност димензије *анксиозност*, као предиктора, и нивоа емоционалне интелигенције, као критеријума. Ови резултати могу да указују на већу потребу за анализом и интерпретацијом од стране особа код којих је несигурност у себе високо изражена. Сталном потребом за преиспитивањем и поновним сагледавањем и тумачењем ситуација у којима се налазе, њихова способност препознавања и увида у различита емоционална стања може бити адекватнија. Ове резултате свакако треба узети са резервом и у будућим истраживањима их проверити.

Један од циљева овог истраживања био је проверити израженост димензија породичне афективне везаности *анксиозности* и *избегавања*. Потврђена је претпоставка да су код особа укључених у истраживање наведене димензије породичног афективног везивања ниско изражене. С обзиром да ниско изражене димензије *анксиозности* и *избегавања* указују на *сигурни* образац афективног везивања, може се закључити да припадају *сигурном* обрасцу. Овакви резултати су очекивани међу припадницима помагачких професија и у складу су са претходним истраживањима на ову тему.

Са основним проблемом истраживања повезан је и други циљ истраживања који се односи на могућност предвиђања појединих способности емоционалне интелигенције уз помоћ димензија афективне везаности (*анксиозност* и *избегавање*). Регресиони предиктивни модел се показао значајним када је у питању предвиђање способности *изражавања* и *именовања емоција* помоћу наведених димензија. Уколико говоримо о предвиђању способности *уочавања* и *разумевања* и способности *управљања емоцијама* као критеријумских варијабли, није добијен статистички значајан допринос димензија *анксиозности* и *избегавања*, као предиктора. Може се закључити да је допринос коришћених предиктора предвиђању нивоа емоционалне интелигенције у целини могућ захваљујући овом доприносу који наведени предиктори имају када је у питању једна од способности емоционалне интелигенције. У овом случају помоћу предиктора који су коришћени у регресионом моделу могуће је предвидети 11% варијансе критеријумске варијабле, односно способности *изражавања* и *именовања емоција*. Однос *анксиозности* и способности *изражавања* и *именовања емоција* је позитиван, исто као и однос наведене димензије афективне везаности са нивоом емоционалне интелигенције. Овакав однос потврђује претпоставку да чешћа интерпретација социјалних односа услед повишене несигурности код особа са вишим скоровима на

димензији *анксиозности* доприноси бољем познавању емоционалних доживљаја и вишем степену свести о њима.

Затим је испитана повезаност и израженост емоционалне интелигенције и димензија породичне афективне везаности (*анксиозности* и *избегавања*) с обзиром на пол, академски успех, редослед рођења у породици и образовни ниво родитеља. Када је у питању израженост димензија афективне везаности у односу на пол нису добијени статистички значајни резултати, иако је било очекивано да постоји разлика. Резултати овог истраживања, према којима не постоји разлика у изражености димензија с обзиром на пол, могу бити одраз неравномерног односа припадника мушког и женског пола у узорку. Такође, може се претпоставити да је склоп личности особа које бирају помагачке професије такав да подразумева хомогеност по питању образаца афективне везаности. Наравно, ово треба узети са резервом и проверити у будућим истраживањима. Статистички значајни резултати нису добијени ни када се ради о изражености нивоа емоционалне интелигенције у односу на пол. Мушкарци и жене који се баве помагачким професијама се не разликују када је у питању израженост ове интелигенције. И ове резултате, такође, можемо објаснити претпоставком о склопу личности особа које бирају помагачке професије. Међутим, уколико се посматра израженост појединих способности емоционалне интелигенције, које су мерене коришћеним упитником, у односу на пол резултати су нешто другачији. *способност уочавања и разумевања емоција* и *способност управљања емоцијама* су израженије код особа мушког пола. У неким ранијим истраживањима је добијена супротна израженост, односно жене су постизале више скорове. Међутим, у целој ситуацији опет треба узети у обзир чињеницу да се ради о припадницима помагачке професије, као и стереотипе и предрасуде које постоје у нашој земљи. Како је заступљеност жена међу васпитачима, учитељима, психолозима, већа у односу на мушкарце, може се претпоставити да ће мушкарци у већој мери користити и испољавати емоционалне компетенце како би надоместили недостатак истих због поменутих предрасуда да су жене природно емоционално инелигентније и емпатичније. Према наведеним резултатима, мушкарци ће успешније регулисати своје емоције и управљати њима, када се нађу у проблему успеће да га разреше на креативан начин уз стварање неколико алтернативних решења. Такође, њихова успешност ће бити виша када је у питању уочавање и разумевање емоција. Ово им може помоћи у раду са другима и може допринети њиховој емпатичности.

Повезаност димензија породичне афективне везаности и академског успеха није статистички значајна, односно у овом истраживању нису добијене разлике у изражености димензија *анксиозности* и *избегавања*. Независно од досадашњег постигнућа на студијама, израженост ових димензија ће бити ниска код већег броја студената. Тако, може се очекивати да ће студенти са нижим просеком на исти начин изаћи на крај са неочекиваним животним ситуацијама и на исти начин успети да пренесу сигурност или несигурност другима, као и студенти који током студија постижу боље резултате. Веза између нивоа емоционалне интелигенције и академског постигнућа се показала статистички значајном и указује на позитивну везу ових варијабли. Тако ће особе са вишом интелигенцијом имати и бољи академски успех.

Независно од редоследа рођења у породици израженост димензија *анксиозности* и *избегавања* је иста, као и ниво емоционалне интелигенције. Овакав резултат није очекиван с обзиром на чињеницу да нису увек исти односи у породици зависно од броја деце и њиховог редоследа рођења. Образовање родитеља је неједнако дистрибуирано у узорку и не постоји повезаност са димензијама породичне афективне везаности и нивоом емоционалне интелигенције. Најзаступљеније је средњешколско образовање и мајки и очева, док нема оних који нису завршили ни основну школу. Само деловање породичног окружења, начин и квалитет родитељских подстицаја има посебан значај за развој афективне везаности код деце. Очекивано је да ће родитељи са *сигурним* обрасцем одгојити дете које ће такође бити сигурно афективно везано. Како је према неким претпоставкама академски успех повезан са димензијама афективног везивања и нивоом емоционалне интелигенције, заступљеност истог нивоа образовања очева и мајки може значити заступљеност истих образаца афективног везивања и нивоа интелигенције код деце.

Повезаност између димензије *анксиозности* породичног афективног везивања и појединих способности емоционалне интелигенције, мерена Спирмановим коефицијентом корелације, није статистички значајна. Ови резултати нису у складу са добијеним парцијалним доприносима и односу *анксиозности* са *способношћу изражавања* и *именовања емоција* у регресионим моделу. За разлику од тога, димензија *избегавања* је у негативној корелацији са овом способношћу емоционалне интелигенције. Ове особе ће са порастом негативне слике о другим особама у својој околини бити у мањој могућности да сагледају своје емоционално стање. Заједно са

тешкоћама именовања својих емоција и препознавања туђих емоционалних стања, може се јавити немогућност остваривања блиских емотивних веза у интерперсоналним односима, и повлачење у себе због све јачег неповерења. У овом истраживању резултати указују на то да је *избегавање* ниско изражено и да особе које су решиле да се баве помагачким професијама имају поверења у људе у свом социјалном окружењу, да су спремне да се суоче са могућим потешкоћама при чему им адекватно препознавање и именовање емоција доприноси у великој мери.

ЗАКЉУЧАК

Основни циљ овог истраживања био је да испита да ли се на основу димензија породичне афективне везаности (*анксиозност* и *избегавање*) може предвидети ниво емоционалне интелигенције.

Основна хипотеза је потврђена, резултати показују да је ниво емоционалне интелигенције могуће објаснити димензијама породичне афективне везаности. *Анксиозност* и *избегавање* могу предвидети 4% варијансе емоционалне интелигенције. Повезаност димензије *анксиозност*, као предиктора, и нивоа емоционалне интелигенције, као критеријума је позитивна. Овај резултат је донекле неочекиван, али је и потврдио резултате неких ранијих истраживања. Како повишена *анксиозност* иде заједно са високо израженом несигурношћу у себе, већом потребом за анализом и интерпретацијом од стране ових особа, стална потреба за преиспитивањем и поновним сагледавањем и тумачењем ситуација у којима се налазе, њихова способност препознавања и увида у различита емоционална стања може бити адекватнија. Ове резултате свакако треба узети са резервом и у будућим истраживањима их проверити. Детаљнија анализа, односно испитивање предикције појединих способности емоционалне интелигенције, показала је да на основу димензија породичног афективног везивања можемо предвидети *способност изражавања и именовања емоција*. И у овом случају је повезаност димензије *анксиозности* са поменутом способношћу позитивна, док је веза димензије *избегавања* очекивано негативна.

Очекиваност ниско изражених димензија породичне афективне везаности код будућих помагача је потврђена. Студенти у највећем броју имају позитиван модел себе и позитиван модел других, пријатно им је у блиским односима са другима, није им проблем да причају о својим емоцијама и да их исказују у социјалним односима. Спремни су

да пружи помоћ другима када им је потребна. Када је у питању израженост димензија афективне везаности у односу на пол нису добијени статистички значајни резултати, који би потврдили нека од ранијих истраживања, с обзиром да су до сада у великом броју случајева добијени контрадикторни резултати. Повезаност није добијена ни када се ради о полу и емоционалној интелигенцији уопште, али уколико се посматра израженост појединих способности емоционалне интелигенције, које су мерене коришћеним упитником, у односу на пол резултати су нешто другачији. *Способност уочавања и разумевања емоција* и *способност управљања емоцијама* су израженије код особа мушког пола. Доминантност одређених димензија породичне афективне везаности независни су од академског успеха студената. Ниво емоционалне интелигенције је виши код особа са бољим академским успехом. Нема разлике када се ради о изражености испитиваних димензија и нивоа емоционалне интелигенције у зависности од редоследа рођења у породици. Неједнака заступљеност образовања родитеља у узорку, највећи проценат је завршио средњу школу, можда је допринела непостојању разлика у изражености *анксиозности*, *избегавања* и нивоа емоционалне интелигенције. *Способност изражавања и именовња емоција* као једна од способности емоционалне интелигенције је у негативној вези са димензијом *избегавања* породичне афективне везаности.

Ово истраживање је спроведено са студентима друге и треће године „Високе струковне школе за васпитаче“ у Крушевцу и „Факултета педагошких наука“ у Јагодини, што је предност, с обзиром да је обухваћен велики проценат будућих помагача овог типа. Међутим, ово се може сматрати и маном и у будућим истраживањима би требало обухватити и студенте других помагачких професија. У овом истраживању је однос припадника мушког и женског пола неравномеран, такође се може и претпоставити да је склоп личности особа које бирају помагачке професије такав да подразумева хомогеност по питању образаца афективне везаности и емоционалне интелигенције. Наравно, ово треба узети са резервом и проверити у будућим истраживањима, можда поређењем студената помагачких и непомагачких професија. Главна хипотеза овог истраживања је потврђена и у будућим истраживањима се у предикциони модел могу укључити још неки конструкти који би допринели бољој предикцији емоционалне интелигенције.

ЛИТЕРАТУРА

- Brennan, K.A., Clark, C.L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. U J.A. Simpson & W.S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships*. (str. 46-76). New York, NY, US: Guilford Press.
- Hamarta, E., Deniz, M.E., & Saltali, N. (2009). Attachment Styles as a Predictor of Emotional Intelligence. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(1), 213-229. Preuzeto sa <http://eric.ed.gov/?id=EJ837780>
- Kamenov, Ž., & Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa - modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-91.
- Stefanović-Stanojević, T., Mihić, I., & Hanak, N. (2012). *Afektivna vezanost i porodični odnosi - razvoj i značaj*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Takšić, V. (1998). *Validacija konstrukta emocionalne inteligencije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu - Filozofski fakultet. Прегледајте са <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=107316>
- Takšić, V. (2002). Uпитници emocionalne inteligencije (kompetentnosti) UEK. U: *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.27-41. Preuzeto sa <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=134455>
- Takšić, V., Mohorić, T., & Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom.. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 15(4-5), 729-752.
- Brennan, K.A., & Shaver, P.R. (1995). Dimensions of Adult Attachment, Affect Regulation, and Romantic Relationship Functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(3), 267-283. doi:10.1177/0146167295213008
- Gardner, H., Kornhaber, M.L., Wake, W.K., Keresteš, G., & Vizek-Vidović, V. (1999). *Inteligencija : Različita gledišta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kafetsios, K. (2004). Attachment and emotional intelligence abilities across the life course. *Personality and Individual Differences*, 37(1), 129-145. doi:10.1016/j.paid.2003.08.006
- Mitrović, M.Z., Milojević, M.N., & Randelović, K.M. (2012). Partnerska afektivna vezanost, samopoštovanje i emocionalna kompetentnost. *Radovi Filozofskog fakulteta*, 2(14), 445-459. doi:10.7251/RFFSR1214445M
- Schore, A.N. (2003). *Affect Regulation and the Repair of the Self, 1st edition*. New York: W. W. Norton & Company.

THE DIMENSIONS OF AFFECTIVE ATTACHMENT AS PREDICTORS OF THE LEVEL OF EMOTIONAL INTELLIGENCE

Tamara S. Djordjevic
Preschool Teacher Training College Krusevac

Abstract: The core issue of this investigation was to examine whether the dimensions of familial affective attachment (anxious and avoidant) can serve as predictors of the level of emotional intelligence in university students. In addition, explored was the connection between the above constructs, as well as whether they differ in prominence by sex, academic success, birth order and parent's education. The prominence of the dimensions of familial affective attachment on the sample used was also investigated. Used questionnaires were: Questionnaire for assessment of family attachment PAVb (Kamenov and Jelić, 2003) questionnaire for assessing emotional competence (UEK-45; (Takšić, 2002) and a questionnaire created for research purposes. The sample consists of students from the second and third year students "Vocational high school for teachers" in Krusevac and "Faculty of Pedagogical Sciences" in Jagodina, a total of 200. The findings show that emotional intelligence in general, as well as its Ability to Name and Express Emotion can be predicted on the basis of dimensions of Anxiety and Avoidance. The prominence of dimensions of familial attachment is low in the sample, and the Secure pattern of attachment predominates. Differences in the prominence of constructs under observation were not found by sex, year of study, birth order and parent's education, while connection between academic success and emotional intelligence is positive.

The findings concerning connection between dimensions of familial affective attachment and capability of emotional intelligence show that the dimension Avoidance is negatively correlated with the Ability to Name and Express Emotion.

Key words: avoidance; anxiety; predictors; intelligence; families; emotions; emotional intelligence; education; affective attachment

Примљен: 14.11.2016.
Прихваћен: 23.01.2017.

